

Kristityn naisen muuttuva asema

Kristinuskon arvojen vaikutus naisen asemaan varhaisen suomalaisen naisasialiikkeen näkökulmasta 1880-luvulla

Oliver Tynys

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Oliver Tynys

Kristityn naisen muuttuva asema – Kristinuskon arvojen vaikutus naisen asemaan varhaisen suomalaisen naisasialiikkeen näkökulmasta 1880-luvulla

Sivumäärät: 19

Kandidaatintutkielmassani tarkastelen alkuperäisaineistonani Lucina Hagmanin teosta *Naisten kasvatuksesta: havaintoja ja mietteitä* (1888) sekä J.C Hostrupin pitämästä esitelmästä suomenmennettua teosta *Tutkistelemus, kuinka naisen vapauttamisesta kristillisesti on ajateltava* (1896). Hagmanin teos edustaa naisasialiikkeen varhaisen vaiheen julkaisua, joka sisältää yhteiskunnallista kritiikkiä naisten kasvatuksesta. Hostrupin teos kertoo kristityn papin ajatuksia naisten asemasta.

Tutkin kristinuskon arvojen vaikutusta naisten asemaan 1800-luvun luterilaisen kirkon ja suomalaisen naisasialiikkeen näkökulmasta. Käsittelen myös sitä, miten naisasialiike ja sen kannalla olevat kristityt pyrkivät tekemään tulkintoja kristinuskon käsityksistä. Erittelen tutkimuksessa sekä Hagmanin että Hostrupin tekemiä mainintoja kristinuskosta ja naisten asemasta ja hyödynnän sukupuolihistoriallista tutkimuskirjallisuutta työn tukena. Tutkimusmetodina diskurssianalyysia ja hyödynnän Miikka Pyykkösen ja Heli Valtosen artikkelia *Diskurssianalyttinen historiantutkimus* teoksesta *Sanat siltana menneeseen: kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa* (2022). Tutkimuksessani ilmeni, että Raamatun paratiisikertomuksen Eevalla ja Neitsyt Marialla naisihanteina oli sekä alistavia että mahdollistavia vaikutuksia naisen asemaan. Lisäksi Paavalin tekstejä tulkittiin myönteisesti ja kielteisesti naisten aseman kannalta. Kristinuskon käsitykset saivat erilaisia tulkintoja naisasialiikkeen ja kirkon näkökulmasta, mutta niiden vaikutus naisten asemaan oli monipuolista ja suhteellista.

Avainsanat: sukupuolihistoria, kristinusko, naisasialiike, naisen asema

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO.....	4
2	NAINEN KRISTINUSKON MUKAAN	8
2.1	Nainen suhteessa mieheen	8
2.2	Naisen tehtävä	11
3	VANHOJEN ARVOJEN KRITIIKKI	14
3.1	Kristinuskon näkökulmasta	14
3.2	Naisasialiikkeen näkökulmasta	16
4	LOPUKSI.....	18
	LÄHTEET	19

1 Johdanto

Kristinuskon pyhässä kirjassa Raamatussa kerrotaan Eevan synnistä ja siitä, miten naisen on vaiettava seurakunnassa. Kristinuskon pyhän kolminaisuuden perusteella Jumala on kuvattuna miehenä. Kristinuskosta tuli siten mieskeskeinen uskonto, jossa nainen on asetettu sosiaalisesti miestä alempaan asemaan.¹ Vaikka kristillinen kirkko oli 1800-luvun loppuun mennessä maallistunut eli uskonnon merkitys yhteiskunnassa vähentynyt, oli suurin osa Suomen väestöstä osa evankelisluterilaista kirkkoa. Luterilaisella maailmankuvalla oli ideologinen hegemonia 1800-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa.² Kristinuskoko näkyi siis edelleen ihmisten arjessa ja sen arvot heidän ajattelutavoissaan.

Tutkimuskysymykseni on: miten perinteisillä kristinuskon arvoilla vaikutettiin naisen yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen asemaan sekä miten varhainen naisasialiike suhtautui siihen 1800-luvun lopun Suomessa? Toinen alkuperäisaineistoni on esitelmä, jota käytän antamaan kristinuskosta oppineen näkökulmaa uskonnon vaikutuksesta naisen asemaan, kun taas toinen hyödyntämäni teos kertoo asiasta suomalaisen naisasialiikkeen näkökulmasta. Jälkimmäinen kirja keskittyy kritisoimaan naisten kasvatusta yleisemmällä tasolla, mutta siinä on useita mainintoja uskonnosta, kristinuskosta ja sen vaikutuksesta naisten asemaan. Arvioin tutkielmasani, miten naista kuvattiin suhteessa mieheen ja minkälaiseen rooliin ja tehtäviin nainen on asetettu kristinuskon arvojen mukaan. Lisäksi tarkastelen myös sitä, miten yhteiskunnallinen kritiikki kristinuskon luomasta naiskuvasta esitettiin, ja miten sekä kristityt että naisasialiike pyrkivät muuttamaan sitä.

Kristinuskon eri kirkkojen väliltä löytyy myös eroja naisten asemaan liittyen. Esimerkiksi ortodoksisessa kirkossa naisen asemaan liittyvät patriarkaaliset asenteet ovat säilyneet pidempään kuin luterilaisten keskuudessa.³ Siksi pyrin tutkimuksessani keskittymään nimenomaan luterilaiseen kirkkoon, sillä evankelisluterilainen kirkko oli merkittävässä asemassa 1800-luvun lopun Suomessa.⁴ Päätin valita sukupuolihistoriaa käsittelevän aiheen, koska historia on vuosisatojen ajan ollut miesten dominoimaa.⁵ Naisten tutkimus on myös koettu

¹ Haavio-Mannila, Korppi-Tommola, Setälä 1983, 16.

² Markkola 2005, 44.

³ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 168.

⁴ Markkola 2002, 29.

⁵ Alberti 2002, 1.

merkityksettömänä historiassa.⁶ Lähihistoriassa kuitenkin naisten tutkimuksesta on tullut huomattavasti yleisempi tutkimuksen kohde, ja haluan jatkaa kyseistä tutkimuskulttuuria ja yhdistää siihen itselleni kiinnostavan kristinuskon teologian ja kristillisen ajattelun käsittelyn.

Käytän tutkimuksessa alkuperäisaineistonani Lucina Hagmanin teosta *Naisten kasvatuksesta: havaintoja ja mietteitä* vuodelta 1888. Lucina Hagman toimi muun muassa Suomen ensimmäisen yhteiskoulun, Helsingin Suomalaisen yhteiskoulun johtajattarena sen perustamisen jälkeen vuonna 1886 ja ajoi sen myötä sukupuolten välistä tasa-arvoa opetuksessa. Hän oli myös vuonna 1892 perustetun Naisasialiitto Unionin perustajajäsen ja ensimmäinen puheenjohtaja.⁷ Hagmanin teos kritisoi tyttökouluja sekä naisten kasvatusta yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Tämän lisäksi käytän alkuperäisaineistona *Suomen Naisiyhdistyksen kirjiasia*-sarjaan kuuluvaa lyhyttä teosta *Tutkistelemus, kuinka Naisen vapauttamisesta kristillisesti on ajateltava* vuodelta 1896. Teos on suomennos esitelmästä, jonka tanskalainen kirjailija ja luterilaisen kirkon pastori Jens Christian Hostrup piti Tanskan naisliitossa 20.1.1885. Se on julkaistu suomennettuna teoksessa *Suomen Naisiyhdistyksen kirjasia 3*. Koska suomalainen naisyhdistys, jonka toiminnassa myös Lucina Hagman on ollut mukana⁸, on julkaissut kyseisen suomennoksen, on Hagman saattanut lukea sen. Täten molemmilla alkuperäisaineistoillani voisi olla yhteys ja Hostrupin esitelmällä vaikutus Hagmanin ajatteluun. Hostrupin esitelmä suhtautuu kriittisesti kristinuskon alentaviin käsityksiin naisten asemasta ja pyrkii perustelemaan naisasiaa kristinuskon näkökulmasta.

Hyödyntämäni tutkimuskirjallisuus käsittelee sekä naisten asemaa yhteiskunnallisesta näkökulmasta että kristinuskoa historiallisesti. Naisen asemaa kristinuskon näkökulmasta on tutkittu aiemmin ja varhaisesta naisasialiikkeestä sekä sen toimijoista on kattavasti tutkimusta. Tutkimukseni yhdistää kyseiset teemat ja keskittyy nimenomaan 1800-luvun lopun suomalaiseen yhteiskuntaan. Tuon tutkimuksessani myös esiin kristillisen ajattelun monenlaisia vaikutuksia sukupuolirooleihin. Tutkimuksen tukena käytän kirjallisuutta naisasialiikkeestä ja Lucina Hagmanin henkilöhistoriasta taustoittamisen tukena. Taustoittaakseni kristinuskon arvoja ja niiden suhdetta naisen asemaan käytän Elina Vuolan teosta *Jumalainen nainen: Neitsyt Mariaa etsimässä* (2010) sekä Minna Aholan, Marjo-Riitta Antikaisen ja Päivi Salmesvuoren teosta *Eevan tie alttarille: nainen kirkon historiassa* (2002). Jälkimmäinen kertoo naiskuvan ja naisen aseman kehityksestä kristinuskon alkuaajoista asti. Tämän tukena käytän myös Terhi

⁶ Haavio-Mannila, Korppi-Tommola, Setälä 1983, 7.

⁷ Jääsalo, Pohjanpalo & Rantavaara 1977, 12–15.

⁸ Jääsalo, Pohjanpalo & Rantavaara 1977, 15–16.

Utraisen ja Päivi Salmesvuoren teosta *Finnish women making religion; between ancestors and angels* (2014), joka antaa lisätietoa naisten harjoittamasta kristinuskosta. Kirjallisuutena naisten asemasta historiassa käytän Elina Haavio-Mannilan, Aura Korppi-Tommolan ja Päivi Setälän teosta *Sukupuolten tasa-arvo historiassa*. (1983). Taustatietoa Lucina Hagmanista ja Suomen naisasialiikkeestä antamaan hyödynnän Tuulikki Jääsalon, Suoma Pohjanpalon ja Irma Rantavaaran teosta *Suomalaisia vaikuttajanaisia* (1977) ja Riitta Jallinojan teosta *Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet: naisasialiike naisten elämäntilanteen muutoksen ja yhteiskunnallis-aatteellisen murroksen heijastajana* (1983).

Tutkimusmenetelmänäni käytän työssäni diskurssianalyysiä. Tarkastelen tutkimuksessani kielellisiä ilmaisuja, joita käytetään tietystä ihmisryhmästä, eli naisista. Tutkin naisten sosiaalista asemaa uskomusten ja arvojen, eli kristinuskon, kautta.⁹ Pyrin erittelemään alkuperäisaineiston tekstistä maininnat kristinuskosta, siihen liittyvistä arvoista, Jumalasta ja muista uskonnollisista termeistä sukupuolten välisen tasa-arvon kontekstissa. Arvioin mainintojen avulla niiden vaikutusta naisten asemaan sekä niiden kieltä ja sävyä. Lisäksi analysoin myös, miten kristinuskon arvojen vaikutuksen kritiikki on esitetty. Käytän diskurssianalyysin menetelmän käytön tukena Miikka Pyykkösen ja Heli Valtosen artikkelia *Diskurssianalyttinen historiantutkimus* teoksesta *Sanat siltana menneeseen: kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa* (2022). Koska lähestyn tutkimusta sukupuolihistoriallisesta näkökulmasta, hyödynnän Johanna Albertin teosta *Gender and the historian* (2002) tukemaan historiantutkimusta sukupuolen kautta sekä Jane Pilcherin ja Imelda Whelehanin teosta *Key Concepts in Gender Studies* (2017) avaamaan sukupuolentutkimuksen avainkäsitteitä. Käytän työssäni muun muassa käsitteitä ”feminismi” ja ”patriarkaatti” ja kyseinen teos tukee niiden asianmukaista käyttöä. Teos antaa myös yleistä käsitystä sukupuolentutkimuksen alasta, jota pyrin hyödyntämään sukupuolihistoriallisessa tutkimuksessani.

Naisten historiaa käsitellessä tulee ottaa huomioon, että se ei ole pelkästään sortoa ja taistelua.¹⁰ Se pitää käsittää historiallisesti samalla tavalla kuin muutkin historian osa-alueet eikä ainoastaan sosiologisesta aktivismin näkökulmasta. Vaikka naisten yhteiskunnallinen kamppailu asemansa parantamiseksi on historiallisesti merkittävä ja tutkimukselleni olennainen, kuuluu naisten historiaan paljon muutakin. Naisten historian keskittämisen sortoon saattaa antaa liiallisen kielteisen kuvan, mikä vaikuttaa nykypäivän asenteisiin naisissa. Historian

⁹ Pyykkönen, Valttonen 2022, 39–40.

¹⁰ Kurvinen 2024, 215.

aikana kristinusko ei pelkästään alistanut naisten asemaa, vaan vaikutti myös mahdollistavasti ja ylistävästi. Tämän lisäksi ei kaikkea kristinuskon vaikutusta tarvitse käsittää polarisoivasti myönteiseksi tai kielteiseksi vaikutukseksi vaan se tulee käsittää suhteellisesti. Vaikutus voi olla neutraalina pelkästään vaikutusta.

2 Nainen kristinuskon mukaan

2.1 Nainen suhteessa mieheen

Kristinuskon mukaan elämä alkaa luomiskertomuksesta, jossa Jumala loi maailman ja sinne ihmisen. Kertomuksessa mies Aatami ja nainen Eeva elävät paratiisissa, kunnes Eeva syö kiellettyä hedelmää ja syöttää sitä myös Aatamille. Kertomus kuvaa naisen ensimmäisen synnin tekijänä ja pahaa-aavistamattoman miehen viettelijänä.¹¹ Jo kristinuskon mukaisen maailmankaikkeuden synnyn kertomuksessa nainen esitetään syyllisenä ja pahan alkuna, mikä luo pohjaa myöhemmälle teologialle, joka saattaa naisen alisteiseen asemaan. Eeva on Raamatun mukaan kaikista ensimmäinen nainen, joten hänen negatiivinen esittämisensä vaikuttaa jokaiseen naiseen hänen jälkeensä. Kristityssä teologiassa nöyryys nähdään naisihanteena. Eevan toiminta paratiisissa on itsenäistä ja tottelematonta, mikä on suoraan ihanteen vastaista.¹² Paratiisikertomuksen syntiinlankeemusta voi katsoa myös naista edustavasta näkökulmasta. Sen mukaan kuitenkin Aatami eli mies vaikuttaa helposti suostuvan syömään kiellettyä hedelmää. Tilanne antaa miehestä kuvan heikkomielisenä ja helposti naisen vieteltävissä olevana. Eeva puolestaan vaikuttaa toisaalta tarpeeksi vahvalta, että kykenee viettelemään miehen syntiin.¹³ Vaikka Aatami syyllistyy täysin samaan syntiin kuin Eeva, ei miehen syntiä nähdä yhtä vakavana ja sekin asetetaan naisen syyksi.

Paratiisikertomuksessa näkyy myös naisen alisteinen asema suhteessa mieheen siinä, miten nainen luodaan. Ensin Jumala luo ihmiseksi miehen, jonka jälkeen tämä luo naisen miehen kylkiluusta.¹⁴ Naisen syntymän kertomuksesta saa kuvan, että mies on varsinainen Jumalan kuva ja nainen ainoastaan kumppani miehelle. Naisen syntymässä tätä vähättelee myös se, että tämän olemassaolo on lähtöisin pienestä osasta miestä. Naista ja miestä ei esitetä tasa-arvoisina ihmisinä, vaan paratiisikertomuksen mukaan nainen on luonnostaan ja alusta asti ollut alisteisena suhteessa mieheen. Lucina Hagmanin mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa on oppi, jonka mukaan naisen rooli on miellyttää miestä.¹⁵ Paratiisikertomuksessa esitetty naisen alisteinen suhde mieheen näkyi siis vielä 1800-luvun lopun suomalaisten käsityksissä. Naista ei pidetty pelkästään alisteisena miehelle, vaan tämän oli sen lisäksi tarkoitus toimia miehen hyödyksi ja tuoda tälle mielihyvää. Miellyttäminen luo kuvan siitä, että naisella ei ole oikeutta

¹¹ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 22.

¹² Vuola 2010, 92.

¹³ Vuola 2010, 93.

¹⁴ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 26.

¹⁵ Hagman 1888, 23.

tehdä itsellensä mieluisia asioita, vaan tämän tekojen tulee aina olla miehelle mieluisia. Sitä voi pitää suorastaan hyväksikäytön kannustamisena.

Paratiisikertomusta tulkittaessa tulee ottaa huomioon, että käsitteitä, kuten patriarkalisuus, joka syntyi vasta 1900-luvun loppupuolella,¹⁶ ja naisviha, ei tunnettu kertomuksen kirjoitusai-kaan.¹⁷ Kertomuksen tavoitteitakaan ei ole helppoa määrittää, mutta on tiedostettava, että niiden kuvaamilla asioilla oli vaikutus koko kristinuskon teologian syntyyn, joka puolestaan johti yhteiskunnan käsityksiin sukupuolien välisestä suhteesta. Kyseiseen aikaan viitattaessa on vältettävä nykyajan sukupuolentutkimuksen käytöstä aiheutuvia anakronismeja.

Eevan luoma naiskuva kaiken pahan alkuna voi tehdä monille kristityille naisille mahdottomaksi tunnistaa itsestään hyvä ja paha. Eeva on myös kaiken elämän alku¹⁸, joten hänen liittämisensä kuolemaksi ja pahaksi kieltäisi elämän jatkuvuuden.¹⁹ Eevan aktiivisuus tulisi nähdä enemmän jokaisen ihmisen moraalisenä valintana eikä liittää naiseuteen.²⁰ Koska Eeva teki kertomuksessa aloitteen, voidaan tulkita, että naisen ansiosta ihmisestä tuli moraalinen ja arvostelukykyinen olento.²¹ Eevaa ja tämän aktiivisuutta tulee tulkita naiskuvan kannalta myönteisenä asiana. Vaikka kristillisen naisihanteen mukaan nainen on nöyrä ja tottelevainen, ei tarkoita, ettei naisten tulisi olla aktiivisia, varsinkin, kun kokevat asemansa alistetuksi. Eeva suhtaudutaan kielteisesti, sillä tämä vastustaa olemassa olevaa auktoriteettia ja toimii itsenäisesti. Eevan toiminta heijastuu hyvin myös varhaiseen naisasialiikkeeseen, jonka kautta naiset pyrkivät aktiivisella yhteiskunnallisella vaikuttamisella muuttamaan asemaansa.

Kristinuskon vaikuttaminen naisen asemaan ilmenee myös varhaisessa kirkossa ja Jeesuksen lähipiirissä. Jeesus on kristinuskon mukaan Jumala maan päällä, joten hänen merkityksensä suhteessa naisen asemaan on kiistämätön. Kristinuskon ensimmäiset seurakunnat ovat oleellisia, koska ne muokkasivat teologiaa, joka näkyi satoja vuosia myöhemminkin vallitsevissa käsityksissä. Jeesuksen näkemyksiä naisista voidaan pitää sukupuolten tasa-arvossa edistyksellisinä, kun verrataan kyseisen ajan muihin juutalaisiin kirjoituksiin, joissa nainen esitetään vähättelevästi.²²

¹⁶ Pilcher, Welehan 2017, 162.

¹⁷ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 33.

¹⁸ Nimi Eeva tarkoittaa ”kaiken elävän äitiä”. Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 32.

¹⁹ Vuola 2010, 94.

²⁰ Vuola 2010, 94.

²¹ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 32.

²² Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 36.

Hagman esittää myös muiden vanhojen uskontojen, kuten juutalaisuuden käsityksiä. Hän kertoo, miten juutalaisuudessa suhtauduttiin kielteisemmin tytön syntymään kuin pojan syntymään.²³ Varhaisen kristinuskon synnyn aikainen juutalainen kulttuuri vaikutti siis kristittyjenkin käsityksiin, minkä vaikutus näkyi edelleen vuosisatoja myöhemmin. Hagman tuo esille myös antiikin kreikkalaisen ja roomalaisen kulttuurin samankaltaiset tavat suhtautua syntyneen lapsen sukupuoleen eri tavoin.²⁴ Kun ympäröivässä yhteiskunnassa oli jo valmiiksi patriarkaaliset käytännöt ja naisiin alisteisesti suhtautuvia käsityksiä, oli sillä merkittävä vaikutus myös kristillisen ajattelutavan muodostumisessa. Ei siis voida käsittää kristinuskoa yksiselitteisenä käänteentekeväänä uskontona, joka tiukasti ja äkillisesti määritteli naisten aseman sekä ihmisten ajattelumaailman sen ympärillä. On sen sijaan tiedostettava, että kyseisen uskonnon syntyä edelsi jo valmiiksi tietynlainen käsitys sukupuolirooleista sekä miehen ja naisen suhteesta.

Raamatussa Jeesuksen esitetään julkisesti keskustelevan naisten kanssa ja ottavan heitä seuraajikseen. Hän ei myöskään puhu naisista alistavalla tavalla, vaan esittää seuraajansa yhdenvertaisina puhuessaan heistä. Vaikka Jeesus ei aktiivisesti sortanut naisten asemaa, ei hän myöskään taistellut tai puhunut naisten oikeuksien puolesta.²⁵ Jeesuksen pitäminen eräänä nykyajan feminismiin²⁶ edelläkävijänä on siis kaukaa haettua, koska Jeesus todennäköisesti tiesi naisten huonosta asemasta yhteiskunnassa. Jeesus oli siis vapaamielinen aikaansa nähden, mutta ei feministi sen nykyisessä merkityksessä.²⁷ Verrattaessa ajan selkeästi alistaviin juutalaisiin naiskäsityksiin näkyy Jeesuksen neutraalikin suhtautuminen naisiin positiivisena, mutta se ei tarkoita sitä, että hän olisi verrattavissa esimerkiksi Suomen varhaisiin naisasianaisiin. Jeesus oli kristinuskon mukaan täydellinen Jumalan kuva. Koska hän oli mies, oli kristityille naisillekin ihanne tulla miehen kaltaiseksi.²⁸ Kristinuskossa jumaluus on kuvattuna fyysisesti miehenä, jolloin naisilta puuttuu oma jumaluuden kuva.²⁹ Jumaluuden puute vaikeuttaa yleisesti naisille uskonnon henkilökohtaisen yhteyden kokemista ja antaa kristinuskosta yhä enemmän mieskeskeisen kuvan. Myös kristinuskon monoteismi hankaloittaa yhteyden löytämistä naiselle. Kun verrataan esimerkiksi kristinuskoa edeltäviin antiikin kreikkalaisiin ja

²³ Hagman 1888, 7.

²⁴ Hagman 1888, 7.

²⁵ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 38.

²⁶ Pilcher & Whelehan 2017, 92–93.

²⁷ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 41.

²⁸ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 60.

²⁹ Vuola 2010, 98–99.

roomalaisiin jumaliin, joita oli useita sekä miehiä että naisia, on kristittyjen yksi oikea Jumala, joka yhdistetään ainoastaan mieheen, huomattavasti mieskeskeisempi.

2.2 Naisen tehtävä

Eevan lisäksi kristinuskossa merkittävänä naisten roolihahmona toimi Neitsyt Maria, Jeesuksen eli Jumalan pojan, synnyttäjä. Raamatun tarinan mukaan Maria oli tunnetusti neitsyt synnyttäessään Jeesuksen. Neitsyt Maria mursi Eevan syntiinlankeemuksen olemalla synnitön ja toimi moraalisenä vastakohtana Eevalle.³⁰ Hänen kauttaan välittyi naisvastaista ja seksuaalis-kielteistä ajattelua.³¹ Marian ihanteen perusteella naisilta väheni seksuaaliset vapaudet eli oikeudet toimia haluamallaan tavalla ihmissuhteissa.

Maria on ongelmallinen naisen aseman kannalta, sillä se samaan aikaan asettaa naisen ihanteelliseksi esikuvaksi, mutta samaan aikaan hänen arvonsa on määritelty ainoastaan sen perusteella, että hän on synnyttänyt Jumalan pojan.³² Kristinuskossa merkittävä naisen esikuvakin oli siis määritelty miehen kautta. Maria naisten esikuvana on haastava myös siksi, että neitseellinen äitiys on naisille fyysisesti mahdotonta saavuttaa.³³ Toisaalta verrattaessa vastaavaan kristinuskon esikuvaan, Jeesukseen, joka on täydellinen ihminen, ei senkään saavuttaminen ole mahdollista ihmisille. Kristinuskossa esikuvat saivat siis käytännössä ihmiset tavoittelemaan sellaista täydellisyyttä, jota oli mahdoton saavuttaa sekä miehille että naisille. Tarina Marian neitseydestä vaikutti käsitykseen naisten seksuaalisuudesta ja loi naisihanteeksi siveellisen ja mieheen sitoutuneen naisen. Siksi juuri varhaiset naisasialiikkeen naisaktivistit pyrkivät luomaan naisille seksuaalista vapautta ja itsemääräämisoikeutta.³⁴ Naisen odotettu sitoutuminen mieheen tapahtui luterilaisessa yhteiskunnassa avioliiton kautta.

Suomalainen varhaisen naisasialiikkeen aktivistina Lucina Hagman kuvailee naisen historiaa ”siveellisenä sortona”, jossa nainen on joutunut alistumaan isälle ja aviomiehelle.³⁵ Raamatun mukaan naisen tie pelastukseen on toimia kotona äitinä ja lapsensynnyttäjänä.³⁶ Perhe oli 1800-luvun naisille tärkein elämäalue ja avioliitto määritteli heidän asemansa yhteiskunnassa.³⁷ Avioliitto oli vahvasti kristillinen perinne, jonka tarkoitus oli nimenomaan olla pyhä

³⁰ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 121.

³¹ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002 141.

³² Vuola 2010, 78.

³³ Vuola 2010, 80.

³⁴ Markkola 2002, 335.

³⁵ Hagman 1888, 12.

³⁶ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 51.

³⁷ Jallinoja 1983, 70.

liitto miehen ja naisen välillä. Luterilaisessa yhteiskunnassa seremonia tapahtui kirkossa ja avioparin vihki pappi. Sen pohja osana yhteiskunnan käytäntöjä löytyy siis kristinuskosta. Luterilaisen kutsumusopin mukaan naisen tehtävä oli palvella Jumalaa äiteinä, vaimoina, tyttärinä ja palvelijattarina.³⁸

Avioliiton aiheuttama naisten oikeuksien rajallisuus näkyi myös heidän työmahdollisuuksissaan. Naisen ensimmäinen varsinainen työ oli oman aviomiehensä avustajana ja työpaikka oli kotona.³⁹ Naisen paikan määrittäminen avioliittoon, satoi tämän miehen vallan alaisuuteen ja vei tältä näin itsenäisyyden. Se myös riisti naisilta mahdollisuuden edetä erilaisille poluille elämässä. Naisasialiikkeen naisten oli siis luonnollista pyrkiä vaikuttamaan heidän asemaansa rajoittavaan avioliittoon naisen vapauttamiseksi.

Avioliitto ei kuitenkaan pelkästään rajoittanut naisten mahdollisuuksia. Jos aviomies oli jonkin yhdistyksen jäsen, oli naisellakin kanava vaikuttaa yhdistyksen asioihin. Avioliitto siis samalla antoi mahdollisuuden yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.⁴⁰ Vaikka avioliiton mahdollistavat ominaisuudet naisille on otettava huomioon, nekin olivat sidottuna mieheen. Se, että avioliitto avasi uusia mahdollisuuksia naisille, on myönteinen asia, mutta nekin mahdollisuudet syntyivät avioliiton ansiosta. Aviottomilla naisilla, eli sellaisilla, jotka eivät olleet sitoutuneet mieheen, ei auennut samanlaisia avioliiton tuomia uusia mahdollisuuksia. Naimaton nainen kuitenkin itsenäistyi aikaisemmin, kuin naimissa oleva nainen.⁴¹

Hagman kertoo naisen roolista perheessä: "Yhteiskunta ei muuta vaadi kuin että neidon pitää olla kaunis."⁴² Hän kertoo, että tyttärenä ja vaimona naisen tehtävä on toimia sekä kodin, että seuralämän koristeena. Hagman viittaa ajan naisille osoitettuun ohjekirjaan, jonka mukaan naisista on tuleva kodin koristus "Jumalan tahdosta".⁴³ Eräs varhaisen kristinuskon piispa määritteli, että Jumala on tehnyt naisen kehosta fyysisesti kauniin, jotta se miellyttäisi ja vetäisi puoleensa miehiä.⁴⁴ Hagman huomauttaa myös, kuinka nuorten tyttöjen kasvatuksen aikana vaikuttaa, että he antavat suuremman arvon sille, että ovat kauniita ja sieviä kuin että tekisivät oikein.⁴⁵ Naisen arvon alentaminen pelkästään ruumiilliseen kauneuteen sivuuttaa

³⁸ Markkola 2002, 32.

³⁹ Jallinoja 1983, 76.

⁴⁰ Jallinoja 1983, 74.

⁴¹ Jallinoja 1983, 91.

⁴² Hagman 1888, 44.

⁴³ Hagman 1888, 41.

⁴⁴ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 61.

⁴⁵ Hagman 1888, 35.

tämän henkisen puolen ja antaa kuvan siitä, etteivät naiset kykene mihinkään muuhun kuin miesten miellyttämiseen kauneudellaan.

3 Vanhojen arvojen kritiikki

3.1 Kristinuskon näkökulmasta

Vaikka kristinuskon teologian ja muodostuneiden käsitysten mukaan nainen nähtiin alempiarvoisena mieheen verrattuna, oli kirkon sisälläkin sukupuolten tasa-arvon puolesta puhujia. Pastori Hostrup pyrkii esitelmässään kristittynä vastaamaan ”naiskysymykseen”⁴⁶ ja puolustamaan naisten asiaa. Hänen mukaansa Raamattua ei tulisi pitää absoluuttisena ohjeena, jota tulee seurata tulkitsematta.⁴⁷ Hostrup vaatii puhuessaan naisille ja miehille yhtäläisiä oikeuksia. Hän ei kuitenkaan tee näin ainoastaan Raamatun avulla, vaan koska se on hänen mielestään kohtuullista ja oikein.⁴⁸ Hän myös väittää, että Raamattu nimenomaan todistaa yhdenvertaisuuden miehen ja naisen välillä.⁴⁹

Hostrupin perustelu on erityinen, koska hän kristinuskon oppineena ei vetoa uskonnon pyhään kirjaan, kuten moni muu hänen kaltaisensa. Hän sen sijaan esittää naisten ja miesten välisen tasa-arvon luonnollisena ja itsestään selvänä. Hän tukeutuu perustelussaan maalliseen järkeen ja logiikkaan. Myös Hagman perustelee sukupuolten välistä tasa-arvoa ilmaisemalla, että Jumala loi maailman ihmisille, eikä ainoastaan miehille.⁵⁰ Hagmanin painotus miesten ja naisten yhteisestä maailmasta kuvastaa sitä, miten epäoikeudenmukaista ja jopa tekopyhää oli, että kristillisten käsitysten mukaan miehen tulisi olla vallassa ja naisen alistua tämän vallan alle.

Hostrup esittää perusteluja tukeutumatta Raamattuun, mutta hän myös perustelee sukupuolten välistä tasa-arvoa sen avulla. Hän esittää, että naisen vapauttaminen on saanut alkunsa kristinuskon synnystä.⁵¹ Naisella oli merkittävä asema varhaisessa kristinuskon seurakunnassa ja kristillisen propagandan levittämisessä.^{52 53} Myös 1800-luvulla alkanut suomalainen kristillissosiaalinen työ mahdollisti sukupuolten välille tasa-arvoisemman kanssakäymisen. Kristinuskon toimi joillekin naisille, jotka uskoivat sen olevan avain parempaan yhteiskuntaan, kannustimena yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Kristittyjen naisten välille muodostui sisarususkonyhteyden käsitteeksi, joka toi naisia yhteen. Kristillinen uudistusliike samaan aikaan

⁴⁶ Hostrup 1896, 1.

⁴⁷ Hostrup 1896, 1.

⁴⁸ Hostrup 1896, 4–5.

⁴⁹ Hostrup 1896, 20.

⁵⁰ Hagman 1888, 16.

⁵¹ Hostrup 1896, 7.

⁵² Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 48.

⁵³ Haavio-Mannila, Korppi-Tommola, Setälä 1983, 17.

voimisti siinä toimineita naisia, mutta määritteli kuitenkin sukupuolille omat tehtävänsä.⁵⁴ Kristinuskolla oli siis naisille voimaannuttava ja aktivismiin kannustava vaikutus, jonka seurauksena muutosta haluavat naiset pystyivät vaikuttamaan uskonnon kautta. Hostrupin väite on kuitenkin kyseenalainen, kun ottaa huomioon kristinuskosta johtuneen naisen alisteisen aseman muodostumisen. Väite kertoo kuitenkin siitä, että ajan kristilliset oppineet uskalsivat ajatella kristinuskon myönteisiä vaikutuksia naisten asemaan ja jakamaan näkemyksiään muille kristityille. Kun Hostrupin kaltainen kirkon oppinut mies puhui naisasian puolesta, syntyi muillekin kristityille käsitys, että heidän uskontonsa tavoitteena voisi olla sukupuolten välinen tasa-arvo.

Raamatussa tulee vastaan teksti, jossa Paavali käskee naisia olemaan vaiti seurakunnan kokouksissa.⁵⁵ Paavalin antamaa puhekieltoa naisille on vaikea tulkita muuten, kuin sen olevan tarkoitus pitää naisia poissa yhteiskunnan toiminnasta ja vaikuttamisesta. Pastori Hostrup kuitenkin huomauttaa, että kristityt ovat rikkoneet kyseistä sääntöä, sillä naisten on sallittu hallita valtakuntia.⁵⁶ Hän tuo esiin puhekiellon käytännön toteutumisen tekopyhyyden. Jos sen noudattaminen ei ole käytännössä tapahtunut kristityssä yhteisössä yhdellä osa-alueella, on sääntön uskottavuus käytännössä muillakin alueilla heikko. Hostrup tiedostaa, että naisten oikeuksien lisäämisen vastustajat käyttävät Paavalia oikeuttamaan alisteista asemaa, joten pyrkii itsekin perustelemaan naisten asemaa parantavaa kantaansa Paavalin avulla.⁵⁷ Naisten puhekielto tulee ilmi myös Hagmanin ajattelussa. Hän kertoo, kuinka ajan yhteiskunnassa nainen voi puhua turhanpäiväisistä asioista ja ”korkeintaan Jumalan hyvydestä ja omasta heikkoudestaan.”⁵⁸ Naisella siis ei ollut oikeutta puhua samoista yhteiskunnallisista aiheista kuin miehet ja hengellisestä elämästä puhuessa vain Jumalan ylistykseksi. Hagman esittää, miten naiset haluttiin nähdä alisteisina ja tiettyyn miesten määrittämään sosiaaliseen malliin muotoutuneena. Sekä Hostrup että Hagman kritisoivat siis Raamatussa naisille määriteltyä osallistumattomuutta julkiseen keskusteluun.

Vaikka Paavali on saanut naisvihamielisen maineen, löytyy Raamatusta myös hänen puheitaan tasa-arvon puolesta. Paavali sanoo, että sillä ei ole väliä, onko mies vai nainen ”sillä Kristuksessa Jeesuksessa te kaikki olette yksi.”⁵⁹ Kyseisessä lauseessa Paavali esittää miehen

⁵⁴ Markkola 2005, 50–51.

⁵⁵ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 46.

⁵⁶ Hostrup 1896, 15.

⁵⁷ Hostrup 1896, 14.

⁵⁸ Hagman 1888, 44.

⁵⁹ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 44.

ja naisen yhdenvertaisina, mutta tulkinnanvaraiseksi jää, tarkoittaako hän tällä sukupuolten tasa-arvoa elämässä vai ainoastaan pelastuksessa.⁶⁰ Paavalin voidaan siis tarkoittaneen ilmaisullaan, että miehet ja naiset ovat tasa-arvoisia vasta kuoltuaan, millä ei käytännössä olisi vaikutusta naisten asemaan elämän aikana.

Hostrupin näkemyksistä kristinuskoon ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon syntyy kuva siitä, että hän uskoo sokeasti siihen, että kristinuskon avulla voidaan perustella sukupuolten tasa-arvoa. Hän tiedostaa muita kristittyjä, jotka ajattelevat asiasta toisin,⁶¹ mutta vaikuttaa vähäntelevän tai jättävän tiedostamatta sen tosiasian, että kristinuskossa on monia sellaisia käsityksiä ja käytänteitä, jotka ovat vaikuttaneet naisen asemaan alistavasti. Pastori Hostrup on kuitenkin edistyksellinen ottaen huomioon, että hän on mies ja kristinuskon oppinut, jonka tulkinta eroaa monista muista kaltaisistaan.

3.2 Naisasialiikkeen näkökulmasta

Kun naisasialiike perustettiin Suomessa 1880-luvulla, liikkeen naiset olivat sitä mieltä, että heidän edustamiaan arvoja tarvittaisiin politiikassa. He pyrkivät vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon vaatimalla lainsäädäntöön muutoksia tekemillään uusilla tulkinnoilla Raamatun teksteistä.⁶² Varhaiset naisasialiikkeet saivat siis motivaation kristinuskosta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Raamatusta pyrittiin hyödyntämään naisia alistavien tulkintojen vastapainoksi heidän tasa-arvoisempaa asemaansa tukevia lainauksia.⁶³ Vaikka kristilliset arvot vaikuttivat naisten alisteiseen asemaan, ne myös kannustivat naisasialiikkeen aktivisteja kielteisellä ja myönteisellä tavalla. Samaan aikaan kristinuskon olemassa oleviin käsityksiin sukupuolirooleista pyrittiin saamaan muutosta, ja samaan aikaan Raamatusta pyrittiin tekemään naisasialiikkeen ajamia naisten oikeuksia puolustavia tulkintoja.

Ylempien yhteiskuntaluokkien mielestä 1800-luvulla naisten työläisyys oli merkittävä sosiaalinen ja moraalinen ongelma.⁶⁴ Hagman esittää, että naisen tulee käyttää ruumistaan, ”jonka luoja hänelle antoi”⁶⁵ työntekoon. Hänen mukaansa nainen on onnellisempi, terveempi ja hyödyllisempi työssä, kun tämä on kasvatettu sen mukaan, että kykenee tehdä työtä, sen sijaan,

⁶⁰ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 44.

⁶¹ Hostrup 1896, 1.

⁶² Markkola 2005, 51.

⁶³ Markkola 2002, 28.

⁶⁴ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 174.

⁶⁵ Hagman 1888, 30.

että tätä alistettaisiin heikoksi ja avuttomaksi.⁶⁶ Se, että naiset opetetaan ja pakotetaan olemaan miehen työstä ja avusta riippuvaisia, asetti heidät miesten armoille. Naisasialiike pyrki siis luomaan naisille enemmän mahdollisuuksia työntekoon, koska se murtaisi vanhat yhteiskunnan käsitykset työstä ja sukupuolien rooleista.

Lucina Hagman kritisoi avioliittoa määrittämässä naisen asemaa leskeyden kautta. Jos naisen tehtävä on toimia yhteiskunnassa vain vaimona ja äitinä, ei hän aviomiehensä kuoltua pysty hoitamaan talouden muita osapuolia, koska hänelle ei ole näitä taitoja opetettu. Hän myös tuo esille, että naisen äitiyden tärkeyden vuoksi on myös luonnollista, että naiset kasvatetaan sekä ruumiillisesti että sielullisesti terveiksi ja vahvoiksi.⁶⁷ Hagman siis vaatii muutosta kasvatukseen, jotta naisille opetettaisiin samanlaisia yhteiskunnan asioita, mitä miehillekin.⁶⁸ Jo varhaisissa kristinuskon seurakunnissa, jos vaimon aviomies menehtyi, oli naisen omistauduttava täysin seurakunnan palvelukseen.⁶⁹ Koska avioliitto mieheen on määrittänyt naisen asemaa merkittävästi, oli leskien oikeudet entistä vähäisemmät.

Hagman kritisoi ajatusta, että naisten vapautus alisteisesta asemasta olisi Jumalan vastustamista. Hän vielä painottaa, että kyseinen ajatus on syntynyt uskon oppineiden, valtionmiesten ja muiden julkisten elämän johtajien luomista väitteistä.⁷⁰ Hagman tiedostaa, että kyseinen käsitys ei ollut edes esimerkiksi suoraan Raamatusta, vaan vallassa olevat miehet pyrkivät pitämään naisen yhteiskunnassa miehen alaisena perustelemalla ajatustaan kristinuskolla ja Jumalalla. Hagman tuo myös esille, miten tyttöjen kasvatus perustui edelleen vanhoihin käsityksiin ja tapoihin, jolloin minkäänlainen uusi tieto ei ollut kyennyt kumoamaan niitä.⁷¹

⁶⁶ Hagman 1888, 30.

⁶⁷ Hagman 1888, 31.

⁶⁸ Hagman 1888, 58–59.

⁶⁹ Ahola, Antikainen, Salmesvuori 2002, 50.

⁷⁰ Hagman 1888, 14.

⁷¹ Hagman 1888, 31–32.

4 Lopuksi

Raamatun ja muita kristinuskon tekstejä tutkiessa tulee ottaa huomioon, että ihmiset tulkitsevat tekstien sisällöt sellaisina kuin he itse sen näkevät. Huolimatta kirjoittajan tarkoituksesta jollakin tekstillä, voi sillä käytännössä olla tietynlainen vaikutus yhteiskunnassa. Kristinuskolla ja sen arvoilla oli erilaisia vaikutuksia naisen asemaan. Toisaalta se on alusta asti asettanut naisen alisteiseen asemaan suhteessa mieheen ja määrännyt tietyt yhteiskunnalliset tehtävät sukupuolten välille. Kristinuskon on kuitenkin toiminut myös kannustimena ja mahdollistajana ryhtyä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja tarjonnut naisia puolustavia ja ylistäviä käsitteitä uusien tulkintojen kautta.

Kirkkoa lukuun ottamatta kristinuskon ei ole mikään yksittäinen taho, joka pyrkii vaikuttamaan naisten asemaan, vaan se on ihmisten kollektiivinen käsitys ja suhtautuminen tiettyihin moraalisiin asioihin ja sitä kautta moniin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Kristinuskon käsitys Eevasta ja Neitsyt Mariasta naisihanteina vaikutti merkittävästi naisen asemaan ja molemmista tehtiin sekä naisten asemaa alistavia että sitä kohottavia tulkintoja. Myös Raamatussa esiintyvät Paavalin kirjoitukset naisten osallisuudesta seurakunnassa herättivät monipuolisia tulkintoja kirkon ja naisasialiikkeen sisällä.

Sekä naisasialiikkeestä että kristillisen kirkon itsensä sisältä löytyy tulkintoja, jotka kritisoivat naisten asemaa alistavia käsityksiä, mutta huomioon on otettava myös, miten tehokkaasti kyseiset tulkinnat on hyväksytty yhteiskunnassa. Kristinuskon arvot ja käsitykset ovat perinteisiä ja olleet pitkään läsnä yhteiskunnassa ja ihmisten ajattelutavassa vielä 1800-luvulla. Näiden käsitysten muuttaminen laajasti on haasteellista, jos ihmiset pitävät kiinni vanhoista käsityksistään.

Lähteet

Alkuperäisaineisto

- Hagman, Lucina: *Naisten kasvatuksesta: havaintoja ja mietteitä*. WSOY, Porvoo 1888.
- Hostrup, J. C: *Tutkistelemus, kuinka naisen vapauttamisesta kristillisesti on ajateltava*. Suom. Fanny Pajula. Suomen naisyhdistys, Helsinki 1896.

Tutkimuskirjallisuus

- Ahola, Minna, Antikainen, Marjo-Riitta & Salmesvuori, Päivi: *Eevan tie alttarille: nainen kirkon historiassa*. Edita, Helsinki 2002.
- Alberti, Johanna: *Gender and the historian*. Longman, Harlow 2002.
- Haavio-Mannila, Elina, Korppi-Tommola, Aura & Setälä, Päivi: *Sukupuolten tasa-arvo historiassa*. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1983.
- Jallinoja, Riitta: *Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet: naisasialiike naisten elämäntilanteen muutoksen ja yhteiskunnallis-aatteellisen murroksen heijastajana*. WSOY, Porvoo & Helsinki 1983.
- Jääsalo, Tuulikki, Pohjanpalo, Suoma & Rantavaara, Irma: *Suomalaisia vaikuttajanaisia*. WSOY, Porvoo & Helsinki 1977.
- Kurvinen, Heidi, ”Näkökohtia naishistoriaan ja historian käyttöön toisen aallon feminismissä”, *Lähihistoria*, vol. 3 no. 1, 2024, 206–222. <https://doi.org/10.61559/lh.141825>.
- Markkola, Pirjo: *Kristillissosiaalinen työ, kansalaisaktivismi ja naiset 1800-luvulla. Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus*. Toim. Anne Birgitta Yeung. Vastapaino, Tampere 2005.
- Markkola, Pirjo: *Synti ja siveys: naiset, uskonto ja sosiaalinen työ Suomessa 1860–1920*. SKS, Helsinki 2002.
- Pilcher, Jane & Whelehan, Imelda: *Key Concepts in Gender Studies*, SAGE Publications, Limited, 2017. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=6408515>. [Haettu 12.2.2026].
- Pyykkönen, Miikka & Valtonen, Heli: Diskurssianalyttinen historiantutkimus. *Sanat siltana menneeseen: kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa*. Gaudeamus, Helsinki 2022, 39–64.
- Vuola, Elina: *Jumalainen nainen: Neitsyt Mariaa etsimässä*. Otava, Helsinki 2010.